

De Warande en andere plekjes in bosreservaat Bos Ter Rijst

Hans Baeté

In een zuidwestelijke uitloper van de Brabantse gemeente Pepingen en op een veilige afstand van onze drukke snelwegen, ligt bosreservaat Bos Ter Rijst er rustig bij. In de lente creëren wilde narcissen, boshyacinten en frêle schedegeelsterren er een kleurige sfeer van puurheid tussen het uitgeschoten kastanjehakhout, de statige eiken of de alomtegenwoordige Esdoorn. De valleitjes vullen zich met de Daslook en voorbij huppelende reeën zijn schering en inslag. Men zou haast vergeten dat zich in de nabijheid een middeleeuws kasteel en de belangrijke Romeinse weg tussen Bavay en Utrecht bevond (zie **figuur 1**, links: *Chaussée Brunehault*, genoemd naar een Merovingische prinses).

Er zijn ons tot dusver geen Gallo-Romeinse artefacten uit het bosreservaat bekend. Maar heeft daar ooit iemand naar gezocht? Andere getuigen van het 'verre verleden' - zoals het microreliëf en het aspect van de bovenste bodemlagen - prikkelen in elk geval de zintuigen. Bepaalde delen van het bosreservaat zijn zo vlak als een biljartlaken, wat een aanwijzing vormt voor akkerbouw in een ver of nabij verleden. Bosbouw en begrazing hebben weinig impact op het microreliëf: enkel akkerbouw heeft deze nivellerende invloed. In Bos Ter Rijst komen ook laagten voor die wellicht ontstaan zijn door de gravende mens, op zoek naar bouwmaterialen, ertsen of afwateringsmogelijkheden. Om deze zaken verder uit te diepen, zal het bosreservatenteam een zogenaamde bodemprofielstudie laten uitvoeren (bv. om te kijken waar en in hoeverre er ploegzolen of andere aanwijzingen van bodembewerking aanwezig zijn). Tijdens een verkennend onderzoek werden er in de ondergrond alvast baksteenfragmentjes aangetroffen (een veelgebruikte indicator voor landbouw in het verleden). Wordt vervolgd...

Figuur 1: Historische kaarten en plans kunnen ons veel leren over de voorgeschiedenis van onze bosreservaten. De gereduceerde kadasterkaart van het Bos Ter Rijst en zijn omgeving uit 1844 (boven), de primitieve kadasterkaart uit 1834 van de kasteelsite (onder rechts) en een anonieme 18de eeuwse kaart van het bos (onder links).

Het huidige Kasteel Ter Rijst ligt ongeveer 200 m verwijderd van het bosreservaat (helemaal bovenaan **figuur 1**). Het vroegere kasteel bevond zich echter een stuk dichterbij. Een anonieme kaart uit de 18de eeuw laat een groot gebouw zien vlakbij het bosreservaat (**figuur 1** links-onder). Vermoedelijk stond hier reeds op het einde van de twaalfde eeuw een kasteel. Deze plek kon precies worden gelokaliseerd met behulp van het primitief kadaster uit 1834 en het gereduceerd kadaster uit 1844. Een document uit 1757 ondersteunt de these dat er zich ooit een donjon (zware

toren) bevond op de plek die nog steeds herkenbaar is als een eilandje in een parkvijver (zie **figuur 1**: rood omlijnde oude kasteelsite, percelen 56 en 58). In het primitief kadaster is er nog geen sprake van vijvers. Wel kunnen dankzij dit document twee boomkwekerijen nabij de oude en de nieuwe kasteelsite worden gelokaliseerd (zie **figuur 1**, rechtsonder: de geel omlijnde percelen 44, 48bis en 50bis). Het gebruik van kwekerijen met standplaatsgeschikte boomsoorten in deze streek wordt reeds vermeld in een bosverbeteringsreglement uit 1730!

Maar er bevinden zich nog andere onvermoede plekjes in Bos Ter Rijst. Het fameuze register 208 bij het primitief kadaster groepeert percelen 59, 60 en 61 onder het toponiem *De Warande*. Dit circa vijf hectare grote gebied grenst aan de oude kasteelsite en bestaat voor het grootste deel uit 'bos eerste klasse' (perceel 61). De percelen 59 en 60 staan in 1834 ingeschreven als weide. Volgens kaarten is perceel 61 het hoogste en meest droge gedeelte van het bosreservaat (bodemtype: Aba0, droge leem). Het helt duidelijk af naar de weitjes in het noordwesten. Vermoedelijk hebben we hier te maken met een zogenaamde 'konijnenberg', waarin konijnen zich snel konden voortplanten in functie van menselijk gebruik (voedsel, kledij). Aan de voet van deze heuvel konden de beestjes zich natuurlijk aan de weidevegetatie te goed doen. Wanneer we de verspreiding van voorjaarsbloeiërs in acht nemen, valt op dat perceel 61 samenvalt met veruit de belangrijkste concentratie van Wilde narcis in het bosreservaat. Deze bolgewasjes doen het trouwens verbazend goed onder hakhout dat al decennialang onbeheerd is met daarboven een opperhout van voornamelijk inlandse Eik (**figuur 2**).

Figuur 2 : dichte tapijten van Wilde Narcis in bosreservaat Bos Ter Rijst

Naast *De Warande* zijn er in het primitief kadaster nog meer toponiemen in het bosreservaat te vinden. De percelen 82 en 83 vormen het *Nonnenbosch*, waarvan het deel in het bosreservaat in 1844 in onbeboste toestand verkeert (zie **figuur 1**, midden-links). Op dat ogenblik is het *Nonnenbosch* eigendom van het *gasthuis van St. Nicolaes* in Edingen. Beide percelen zijn bos volgens alle andere historische kaarten en zijn dat ook vandaag. Tenslotte kan worden aangehaald dat het aan het bosreservaat grenzende bosperceel 126 tot het *Papegalveld* behoort. Een niet geheel onbelangrijk gegeven voor de boscoloog die weet dat menselijke resten een belangrijke impact kunnen hebben op het bodemfosforgehalte. De bosgeschiedenis... ze blijft ons intrigeren!

Meer info is terug vinden in het basisrapport over Bos Ter Rijst INBO.R.2006.015, dat downloadbaar is van de website, of te bestellen via bosreservaten@inbo.be of via hans.baete@inbo.be